

FÉLTETT CSALÁDI EREKLYÉK

Oláh-Gál Elvira beszélgetése

Mikes Zsigmonddal és Vályi Zsuzsannával

A grófi cím [...] már századok óta csak emlékeztető a család számára. Nem így a nemesség, amit egész egyszerűen ápolni kell, nemcsak a főneméseknek, hanem mindenkinek, aki nemesi levéllel rendelkezik.

■ – Az uzoni Béldi–Mikes-kastélyt 2005 óta ismét a Mikes család lakja. Hajdan volt parkja megcsonkítva, de épületeivel, néhány százados fájával emlékeztet még egykori szépségére. Az eredetileg Béldi-birtok belsőségén a Mikes család által emelt kastély a hozzá tartozó gabonással egyedi épület-együttest képez, alkalmasint a 18. században épült. Az uzoni birtokot zabolai Mikes Kelemen Apafi Mihály fejedelemtől kapta hűsége jutalmául. Uzont korábban a fejedelem elleni összeesküvés miatt kegyvesztetté vált Béldi Pál bírta. Az uzoni Béldi család is jelentős szerepet játszott Erdély történetében, birtokaikat Bodolán őrizték meg. Mikes Kelemen fia, Mihály 1693-ban magyar bárói rangra, 1696-ban erdélyi grófi rangra emeltetik – olvasható a családi krónikában. A Mikes és Béldi család történetével olyan irodalmi remekművekben találkozunk, mint Móricz Erdélye, Jókai Erdély aranykora, a Török világ Magyarországon és Kemény Zsigmondtól az Özvegység és leánya. A családi gyökök az erdélyi fejedelemség történetébe, századok mélyébe kapaszkodnak. Mi maradt mindebből mára? Hivatali instanciák, bírósági perek, erdőgazdálkodási gondok, földes ügyek, épülettatarozások, turisztikai vállalkozások töltik ki a család mindennapjait. Mikes Zsigmond és felesége, Vályi Zsuzsanna fiatalos lendülettel, hosszú távú elképzelésekkel, hittel és reménnyel próbálnak talpra állítani egy romokban visszaszolgáltatót vagyont. Minden talpalatnyi földön a történelem mesél, elődeikről történelemkönyvek írnak, nagyszüleik átérték az impériumváltást, a román földreformokat 1921-ben és 1945-ben, a teljes kisémmizést, majd a kitelepítés borzalmaival és a kényszerlakhelyet

1949–1963 között. Ők azonban már a hetvenes évek nemzedéke, a megszilárdult kommunizmusba születtek bele, majd élték az erdélyi magyar sorsot Erdélyben, Magyarországon vagy Németországban. Szüleik ugyanolyan értelmiségiek vagy munkások lettek, mint bárki más. Tudatukban, a társadalomhoz, főleg ideológiához való viszonyulásban azonban különbek voltak. Mit érzéltek a fiatalok ebből?

Vályi Zsuzsanna (a továbbiakban Zsuzsanna):

– Az átlagemberek életét éltük a hetvenes években. Mégis az a mély hallgatás, ami az ötvenes éveket jellemezte, amikor semmit nem meséltek a múlttól, a családról, arról, hogy kik voltak, mi történt velük, bizonyos mértékig megszűnt. Anyai nagymamám Bethlen Éva. Az ő apja – az én dédapám – Észak-Erdély utolsó kormányzója volt: Bethlen Béla. Ha a nagymamát megkérdeztük, mesélt, de magától ritkán. Soha nem hallottam nosztalgiázni, panaszkodni, a jelen valóságában élt akkor is. Nyelveket beszélt, mégis kézimunkázásból, kötésből, varrásból élt. Nagyszüleimet mezőpagocsbai birtokukról telepítették ki és hurcolták Marosvásárhelyre, kényszerlakhelyre. Minden munkát elvállaltak, Nagyapám – Szentkirályi Gyula – dolgozott kertészetben, cukorgyárban, volt villanyóra-leolvasó, minden munkát elvállalt. A mi szüleink nemzedéke még valamennyire érezte a hátrányos megkülönböztetést. Édesapám építőmérnöknek, Édesanyám laboratóriumi asszisztensnek tanult, mi pedig már nem számítottunk „osztályellenségnek”. 1988-ban a család kitelepedett Magyarországra, így én már Budapesten érettségiztem, és ott végeztem az egyetemet. Építésznek tanultam. Természetesen már gyermekkoromban is hallottam erről-arról, az erdélyi Mezőségről, anyai nagyszüleim, a Szentkirályi család sorsáról. A Vályi család hajdúsági – apai dédapám, ükapám Debrecen mellől, Bagamér, Nagyléta helységekből származnak –, de nagyapám, Vályi Ferenc már Micskén (ma Románia), Biharban volt malomtulajdonos. Egész Erdélyre és Magyarországra kiterjedő malomhálozat kidolgozását tervezte, de sajnos semmi nem lett belőle az államosítás miatt. A Bihar megyei földbirtokosokat is kitelepítették, nagyszüleim megtudták az időponthoz, és előtte – gyorsan menekítve, amit lehetett – átköltöztek Krasznára, nagymamám rokonaihoz. Később nagyváradi házukat is értékesíteni tudták, és Krasznán saját házat vásároltak. Édesapám már ott nőtt fel. Mondhatni egy fokkal jobb helyzetben voltak, nem lepték meg őket és rakták szekerre, mint marosvásárhelyi nagyszüleimet, édesanyámat és testvéreit.

Mikes Zsigmond (a továbbiakban Zsigmond):

– Az én szüleimet és nagyszüleimet, rokonaimat Magyararcseztvéről, illetve Háromszékről, Uzonból és Bodoláról telepítették ki 1949. március 2-ról 3-ra virradó éjszakán. Szüleim és nagyszüleim Kolozsvárra kerültek. Édesapám 1942-ben született, az ő nemzedékét még igencsak érintette az osztályharcos megkülönböztetés. Autószerelőnek tanult és dolgozott, majd 1963 után, amikor lazultak a megszorítások, akkor beiratkozott az egyetemre, és építőmérnök lett. Szüleim 1970-ben költöztek Nagyváradra, ahol már nem ismerték őket. Hátrányt a származás ott jelentett, ahol a kommunista apparátus emberei ismerték a családi hátteret. Tudták például, hogy ez egy kolozsvári „kitelepített” család, tehát fokozottan figyelték, időnként hallottam erről vagy arról az emberről, hogy „szekus gazember”. A hetvenes, vagy nyolcvanas években, amelyeket én már tudatosan megéltem – 1972-ben születtem –, nem volt téma a múlt, a származás. Engem ugyan nem avattak pionírrá, de azért felkötöttem a piros nyakkendőt, és nem szóltak rám. Nyolcadikos nővéremet arra akarták rávenni, hogy jelentsen Édesapámról, mire Papi bement az iskolaigazgatóhoz, és valóságos cirkuszt csapott. Tízéves lehettem, amikor Papi kiterített egy hatalmas papírterkerceset, rajta színesen megrajzolva a családfát. Mutatta, hogy ez a családunk, de hozzátette; „erről nem szabad senkinek beszélni”. Természetesen büszkévé tett. Emlékszem, gyerekként egyszer Kolozsváron voltam vakációban a nagyszüleimnél. Ők ak-

kor már az egyházmegyei Státus jóvoltából ott laktak egy bérházban a Sétatér mellett, és én keresgélve, a könyvespolc mögött találtam egy furcsa fekete dobozt. „Poloska” volt, lehallgató készülék. Mutattam Nagymamának, aki azonnal rám parancsolt, hogy vigyem vissza a helyére. Úgy nőttem fel, hogy tudtam, telefonon sem szabad beszélni semmiről, mindenkiről mindent tudnak, lehallgatnak. Ez azonban nem úgy csapódott le bennem, hogy csak a mi családukat érintené, ez volt az általános életérzés a romániai diktatúra legsötétebb éveiben. Szüleim és nagyszüleim nagyon fegyelmezetten éltek ezt meg, soha nem hallottam, hogy szidták vagy bírálták volna a rendszert, legalábbis előttünk nem. Valószínű, pontosan azért, mert tudták, hogy ha békében akarnak élni, akkor csak így hagyják nyugton őket. Felnőtté tulajdonképpen Németországban váltam. Édesapám 1985-ben emigrált, én akkor tizenhárom éves voltam.

– *A nevelési elvekben fellelhetők voltak-e azok az értékek, amelyek esetleg a „másságtudatot” erősíthették volna? Egyáltalán hogyan látják azt az értékrendet, ami szigorúan és következetesen benne volt az erdélyi történelmi családok életében?*

Zsigmond:

– Szerintem a hitnek és az egyházi képzésnek/oktatásnak a jelenléte ennek az értéknek az alapja. Az én felmenőim egy része jezsuita iskolába járt, hála és tisztelet, következetes gondolkodás, nagylelkűség, a „valóság elfogadása”, mértéktartás, a közösséghez és hazához való hűség jellemezte őket. Ezt valahol meg kell tanulni, nem? Ha Jézus szeretete nem öröklődik is, mint a gének, a szülők mégis átadnak valamit ebből a gyermekeiknek. Szent Ignác lelkiisége, amely már ötszáz évvel ezelőtt is létezett, ma is helytálló. Aki az ő iskoláikban tanult, az ezzel az értékrenddel került kapcsolatba. Ezzel az évszázados, következetes neveléssel és értékrenddel magyarázom azt a tény, hogy ilyen higgadtan túrték végig legtöbbször azt a megaláztatást, a kismimizettséget, a szörnnyűségeket, amiket a 20. század rámért az erdélyi történelmi családokra. Ehhez társul a családi nevelés, a példa. Nem szeretném idealizálni, tudjuk, hogy a békeidőkben (a kiegyezéstől a világháborúig) nagyon sok felelőtlen viselkedésre is van példa, amikor nem volt értéke a vagyonnak. Erkölcsi züllöttségre vallott, ha valaki egy éjszaka elkártyázta a vagyonát. Nem kívánok ítélni, a nemesi társadalomnak is megvannak a maga negatív példái, de egészében a történelemben a jó értelemben vett konzervativizmust képviselték. Ami ma teljességgel elképzelhetetlen: családi viszonyt ápoltak a közösség tagjaival, legyen az közösségét képviselő politikus vagy vállalatigazgató.

Nővéremmel együtt minket nagyon szigorúan neveltek. Erdélyi barátainknál mindig nagyobb volt a „lazaság”. Azt biztosan állíthatom, hogy társaságban is visszafogottak tudtunk lenni, képesek voltunk gyermekként két-három órát ülni egy felnőt-társaságban, anélkül hogy egy szót is szóljunk. Hogy aztán ez a nevelésből és az átörökített értékekből adódik, ezt legfeljebb utólag magyarázhatnám bele. Soha nem tulajdonítottam valamiféle konzervatív magatartásnak, mindig Édesapám különleges „teljesítményének” tudtam be, személyiségéhez tartozott a szigorúság és következetesség. Az viszont, hogy „ezt vagy azt egy Mikesnek nem lehet”, nem hangzott el soha. De hadd tegyem hozzá, hogy szüleim generációja, akik a negyvenes években születtek, és a proletárdiktatúra éveire serdültek ifjúvá, a legrosszabb helyzetben voltak, ők már nem részesültek a „házitanítóból”, a legkevesebb képzéshez voltak jogosultak abban a társadalomban, a lehető legrosszabb körülmények között nőttek fel. Az más kérdés, hogy jól képzett tanáraik voltak, vagy lehetek volna, ha hagyják őket tanulni, de az a nyomorúságos időszak, amikor ők felnőttek, meghatározta az életüket. A szüleink nemzedékében van a legkevesebb jól képzett ember, szemben a nagyszülőkkel, akik – papírforma szerint esetleg analfabéták voltak, de magánúton képezték magukat. Idegen nyelveket anyanyelvüként beszélő nevelőktől, „kisasszonyoktól” ta-

nultak nyelveket. Legtöbben magyarországi vagy nyugati egyetemeket végeztek. Szüleink a világháború nyomorúságában születtek, ifjúkorukban a kommunizmus agresszivitása dúlt, a proletariátus előzönlött mindent. Édesapám kolozsvári fiatalságában a „bunyó” mindennapos volt. Ők úgy nőttek fel, hogy minden napért meg kell verekedni. Unokabátyja, Bánffy István elvitte Édesapámat egy bokszklubba, hogy tanuljon meg verekedni, nem csak azért, mert a sport szükséges a fiatal számára. Édesapám és nagyszüleim mondhatni éheztek az ötvenes években, de nagymamám erről az időről csak annyit mondott: „a szegénység önmagában nem szégyen, csak nagyon unalmas.” Szüleim dacosan emlegették, és néha ma is emlegetik, hogy származásuk miatt hátrányt szenvedtek, de én azt hiszem, ennek tulajdoníthatóan lettek nagyon szívós, küzdő emberek. Mindketten doktoráltak, Édesanyám orvosként, Édesapám mérnökként.

– *Mikor lehetett erről a témáról nyíltan beszélni? Mikor jött el az a pillanat, amikor azt mondták a szülők: üljünk le és beszéljünk a családi múltról?*

Zsigmond:

– Édesapám soha nem járt vissza az egykori birtokokra a kommunizmusban. Az az volt egy kivétel. 1982-ben meghalt nagyapám, Mikes Mihály, és Csesztvén temették el. Kilencéves voltam, emlékszem a temetés feszes hangulatára, de nem értettem az okát, azt gondoltam, hogy ilyen „a temetés”. Utólag tudatosult bennem, hogy bizony „veszélyes” döntés volt nagyapámat az egykori családi sírboltba, a templom melletti cinterembe temetni. Nem emlékszem például, hogy a temetés résztvevőiként elmentünk és meglátogattuk volna a kastélyt vagy legalább a parkot. Hangsúlyozom, a kommunizmusban ez a téma, hogy nemesség, birtok, kastélyélet, grófi cím, egyáltalán Erdély nem volt téma.

1989 karácsonyán még diák voltam, éppen otthon voltunk Karlsruhéban, néztük a televízió híreit, hogy mi történik Romániában, és izgalommal követtük az eseményeket. Természetesen azonnal telefonáltunk az erdélyi rokonainknak, és örömmel vettük tudomásul a változásokat. Igazából akkor még senki nem gondolt arra, hogy visszafordítható bármi is. Talán egyedüli a Grazban élő Roy Chowdhury Mikes Katalin férje volt, aki már a kommunizmus vége előtt mondogatta, hogy megfordul a történelem keze. De azok közül, akik éltek a kommunizmusban, senki nem gondolt még a változásra. Az első igazi szembesülés a történelemmel bennem 1991-ben történt. Argentínában élő rokonaink vetették fel egy erdélyi túra ötletét, hogy járjuk be azokat a helyeket, ahol ők vagy szüleik, nagyszüleik napvilágot láttak, ahonnan elmenekültek. Lásuk: mi maradt negyven év után. Számomra akkor tudatosodott, hogy mit hagyunk Erdélyben, amikor a dél-amerikai Bánffy rokonsággal Erdélybe látogattunk. Édesapám kibérelt egy kisbuszt, Dél-Erdélybe és Székelyföldre elkísért Nagymamám (gróf Bánffy Eszter, Bánffy Endre és Zichy Jozefina lánya, gróf Mikes Mihályné), Észak-Erdélyben pedig az ő öccse, Bánffy Pista bácsi kalauzolt. (Bánffy István Kolozsváron született 1919-ben, 1956-ban elítélték, 2006-ban halt meg.) Ők meséltek minden helyszínen személyes élményeikről, felmenőinkről. Ez volt az első alkalom, hogy én is részesülhettem a történelem egy darabjából. Gerend, Radnót, Magyarcseszte, Szentbenedek, Marosvécs, Beresztelke, Bonchida, Válásút, Gernyeszeg, Zabola, Zágon, Uzon, Keresd, majd a Bánffy-havasok és Palotailva voltak a kirándulás állomásai. Emlékszem, milyen haragos volt Nagymama, amikor Uzonban meglátta, hogy a gyönyörű tölgyfagrádicsot lecserélték, és betonlépcsőt öntöttek helyette. Csesztvén felidézte, milyen katonás, pedáns rendet tartott anyósa, született Béli Emma. Lefényképeztem a kicsi kastélyt és az új kastélyt, és kitettem a kollégiumi szobám falára. A kicsi, a régi akkor már omladozó állapotban volt. Ez a kirándulás meghatározó élmény volt az életemben, ettől kezdve épült fel tudatomban családom története, ami elevenné és csodálatossá tette számomra az egész Erdélyt.

Zsuzsanna:

– Gyermekként láttam az egykori birtokokat, Micskét és Mezőpagocsát, a nyaraikat gyakran töltöttük Erdélyben a nagyszülőknél Krasznán és Marosvásárhelyen is, de a visszatérésre nem gondoltam, valójában a házasság hozott vissza Erdélybe. Családunkban a micskei és mezőpagocsi kúriáknak és a földbirtoknak a visszaszerzése viszonylag későn, 2000 után vált beszédtemává, amikor a restitúciós törvények ezt lehetővé tették. A folyamat azóta tart: Mezőpagocsán az egykori Szentkirályi-kúriában székel a polgármesteri hivatal, a birtok egy részét felparcellálták, annak csak egy része igényelhető vissza, Micskén sincs eredmény. De ezekkel a dolgokkal nem mi foglalkozunk, hanem más családtagok.

Zsigmond:

– A kérvényezést Nagymama, Bánffy Eszter és nagynéném, Mikes Borbála már 1991-ben, az első földtörvény megjelenése után kezdték. Nehéz helyzetben voltak, mert mindkettőnek nehézkes volt az utazás, az utánajárás, így felkerestek egy ügyvédet, és megbízták az ügyintézővel. A törvény 2000. évi bővítése tette lehetővé, hogy vissza lehessen igényelni ötven hektár termőföldet. 2001-ben megjelent a lakóházak visszaszolgáltatásáról szóló jogszabály is. Szerencsés helyzetben voltam, mert a Darmstadt Műszaki Egyetem hallgatójaként éppen egy cserefélévet töltöttem Bukarestben (felfrissítve román nyelvtudásomat). Így minden hétfőn a Székelyföldön lehettem, összegyűjthettem a telekkönyveket. Addig csak nagymamám leírásából, elbeszéléséből tudtuk, hogy mi volt Bodolán, Bodzavámon, Uzonban, de pontos helyzetleírást csak a telekkönyvek adtak. Sajnos a Mikes család levéltárából semmi nem maradt meg, minden Csesztvén veszett el. Nagyapám mindig mondta, hogy mindennel megbékül, csak a levéltár megsemmisülésével nem. Csesztve Dél-Erdélyben maradt, a CASBI hatálya alá esett. Ott egyszerűen széthordták a házat. Nagyapám testvére, Mikes Sándor átadta a családi levéltár 1846-ban készített jegyzékét az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek, amit még az 1848-as forradalom előtt írtak össze. Annak legépelt másolata maradt meg. Szóval, nehezen rekonstruáltuk az egykori tulajdont.

– *A Bethlen, Mikes és Béldi család felmenői között elég gyakori a házasság. Számon tartották-e a rokonságot?*

Zsuzsanna:

– Bécsben találkoztunk közös rokonunknál, akkor már Zsigmond fél lábbal Erdélyben volt. Az erdélyi főnemesi családokban valóban mindenki mindenkivel rokon, mi is nyolcadfokon vagyunk rokonok. Szerencsére létezik családfakutatás, ha szükséges, megnézzük a felmenőinket.

– *Mikor született meg a döntés: visszamenni Erdélybe?*

Zsigmond:

– 2004-ben sikerült munkahelyem révén Magyarországra kerülni. A T-KOM-nál dolgoztam Bonnban, ez a T-Mobil anyavállalata, és megkaptam azt a pénzügyi szabadságot, hogy próbálkozhassak magyar nyelvterületen. Először tanácsadó céget alapítottam, aminek a tevékenységi területe Magyarországon kívül Romániára és Szlovákiára is kiterjedt. (Ma másként intézném az ügyeit, akkor nem láttam még át, hogy hogyan tehetném igazán nyereségesé.) Számomra akkor már fontos volt a magyar nyelvterületen való létezés, Erdély is foglalkoztatott, de nem körvonalazódott bennem, hogy mit is kellene ott kezdeni.

2004-ben meghalt Nagymama, Bánffy Eszter. Szinte halálának pillanatában értesültünk arról, hogy visszaszolgáltatták az uzoni kúriát. Ott addig, sőt azután is a Kovászna megyei állami gazdaságok igazgatósága székel. Az udvarnak egy részét beépítették, tömbházakat építettek. De megmaradt a kúria mellett a hangár, egy magtár, megmaradtak az istállók. A kúria is lakható állapotban volt. A hetvenes években újították fel, sajnos oly módon, hogy lecséréltek minden nyílászárót. Az emeleti szo-

bákat is átalakították, átszabták, a nagy termekből több kisebb szobát különítettek el. Amikor én leköltöztem, akkor az állami gazdaságok igazgatóságának igazgatója bejárt dolgozni, és ott volt még mellette két alkalmazott. Egymás mellett éltünk egy ideig, én eltűrtem őket, ők meg engem, méregettük egymást, de egymás mellett laktunk.

A hazatérés nagynéném, Mikes Borbála érdeme, aki felpártolta az Uzonba való költözés ötletét, mert tulajdonképpen erdélyi családi támogatás nélkül visszapottyanni Romániába nagyon nehéz lett volna. Nagynéném velem együtt költözött vissza Uzonba, és ez óriási erőt jelentett nekem. 2005-ben a *restitutio in integrum* jogszabály már ötven hektár termőföld és száz hektár legelő visszaszolgáltatásáról rendelkezett. Tulajdonképpen ekkor láttuk világosan, hogy mi és mennyi az, amit vissza lehet kérni.

– *Egy román újságíró cikket írt akkoriban arról, hogy „miként fest” egy „visszatért” magyar gróf, és meglepődött, mert ugyanolyan volt, mint más ember. Milyen volt a faluban a fogadtatás?*

Zsigmond:

– Érdekes élethelyzet az uzoni. A kúriába szabályosan be lehet látni a kertünkbe épített tömbházakból. Legalább ötven ember láthatta egyszerre, hogy mikor kelek, és mikor fekszem. Komolyabbra fordítva a szót: azt tudták, hogy vissza akarjuk kérni a területet, mert az első törvény megjelenése után Nagymama személyesen adta le a kéréseket. Igaz, akkor csak tízhektárnyit lehetett visszaigényelni. Ma már tudom, Uzonban soha nem fogunk többet visszakapni, mert egyszerűen nincs miből. Az egy olyan település, ahol mindig mindenki szívesen elfogadta a földet: 1921-ben, 1945-ben, majd 1991-ben is. Ha a két előző földreform a nagy földbirtokokból osztott földet, az 1991-es földtörvény nemcsak visszaszolgáltatás, de új földosztás is volt. Jó földek vannak, itt mindenki szívesen birtokol földet. A 18/1991-es törvénnyel nemcsak visszaszolgáltattak, de osztottak is. A szomszédos Bodolán semmit nem kaptunk vissza a Béldi örökségből, de naponta ígérik, hogy igényünket felterjesztik a megyei bizottsághoz.

– *Bodolát említette, itt élt Mikes Zsigmond, Brassó megye utolsó magyar főispánja. Azonos nevet viselnek, milyen fokú a rokonság?*

Zsigmond:

– Ő az ifjabbik Mikes ágak a leszármazottja. Nagyapja Mikes Benedek első házasságából született Zsigmond és második házasságából Ármin (a mai zabolai örökösök nagyapja), illetve Mikes János szombathelyi püspök. Mikes Zsigmond, mint idősebbik fiú, Bodolára költözött. Azt a kúriát most Mikes Zsigmond unokájának leszármazottai örökölték (Ugronné Bánffy Mária). Bodolán egymás mellett három kúria volt – a Mikes-, a Béldi- és a Nemes-. Ez utóbbit, úgy tűnik, nem igényelték vissza a Nyugaton élő örökösök.

– *Zsuzsa építész, a szakember szemével hogyan látja ezeknek az ingatlanoknak az állapotát? Erdélyben mindig hangsúlyozzák a műemlékvédők, hogy udvarházakról és nem kastélyokról kell beszélni az esetek többségében.*

Zsuzsanna:

– Izzgalmas feladat, hogy a visszaszerzett örökségből ma mit lehet kihozni. Az uzoni Béldi–Mikes–kúriát az idők során átalakították, a nagy épület emeleti termeit felszabdalták. Külsőleg vonzó és szép az udvarház formája, de a kommunista stílusú ablakok nagyon elrontják a homlokzatot. Ha a nyílászárókat ki lehetne cserélni a régiek mintájára, az már nagyon segítene, és visszahozná egy kicsit a korabeli hangulatot. Egyik földszinti teremben maradtak meg stukkódíszítések, azokat megpróbáljuk helyreállítani. A múlt nyáron is kutattunk egy művészettörténész segítségével, sajnos, majdnem mindenhol cementes, azaz egészen a tégláig nem eredeti a vakolat. Találtunk viszont régi, befalazott ablakokat, és ha azt sikerül feltárni, akkor ta-

lán több minden kiderül a régi formákról. Ezek a nyílások részben szinteltolódással helyezkednek el a mostanihoz képest, úgyhogy nagyon izgalmas a kutatás.

A bodolai épületek – a kúria és a kapubástya – kicsit romosabbak voltak. Örömet jelent az, hogy megtaláltuk a régi nyílászárók tokborítását a vastag falakban, igaz, lemázolva olajfestékekkel, de alatta megmaradt az eredeti mintázat a 18. századból. Sajnos, Bodola barátságatlan, kellemetlen környezetté vált, nagymértékű a tolvajlás, széthordanak minden mozdíthatót. Hozzánk is már kétszer betörték, szerszámokat, gépeket vittek el.

– *Uzonban már működik a panzió. Ottjártamkor éppen az alagsorban vagy pincében dolgoztak...*

Zsuzsanna:

– Azért tűnik pincének, mert az egész udvaron egy kb. félméteres feltöltés van, így a földszinti ablakok most alacsonyan vannak... Nagy feladat ez is: elhordani a feltöltést, előhozni az eredeti terepszintet.

A panzió az emelet egy részén működik hat szobával – háromnak van saját fürdőszobája, háromnak pedig a folyosón. Tizenkét fő kényelmesen, pótágyakkal akár hús is elfér. Főleg a berendezéssel próbáljuk a régi hangulatot felidézni, nem akarjuk ultramodern szállóvá alakítani.

– *Zsigmond gyakran van elfoglalva a lovaival. Lovaglást tanít, túrákra vezeti az érdeklődőket. Az udvaron lévő „hangár” ma fedett lovarda. Tulajdonképpen hogy került az uzoni udvarba repülőhangár?*

Zsigmond:

– A hangár a családi legendárium része. Dédnagyapámnak voltak angol barátai és rokonai, akik a divatnak hódolva a 19. és a 20. század fordulóján kipróbálták a repülőzést, és levittek Uzonba is egy repülőgépet. Állítólag annak építették volna a hangárt. Ebben kételkedem, azt gyanítom, hogy a helyén lovarda állt. Feljegyzések szerint ugyanis az 1880-as években Uzonban létezett lovarda. Azt is mesélik, hogy nemcsak dédnagyapám, hanem nagyapám is szeretne volna kipróbálni a repülőzést, de a mamája azt mondta, csak akkor ülhet repülőgépbe, ha ő maga is vele repül, így aztán nem lett ebből semmi. 1991-ben, amikor erdélyi túrán voltunk, meglátogattuk a már visszaköltözött Apor Csaba bácsit Torján. Ott találkoztunk a kézdívarshelyi Miholcsa József szobrászművésszel, a honvéd huszárhagyományok megszállottjával, amint éppen lovagolt. Megkérdeztem tőle, hogy felültetne-e engem is a lóra. Ez volt az első „lovaglásom”. Akkora élmény volt ez számomra, hogy elhatároztam: amint lehetőségem lesz rá, magam is lovakat tenyészték, lovagolni fogok. Nyomban Uzonba költözésünk után Torjáról megvásároltam Hajni nevű lovamat. Ma már két betanított hátas és két csikó képezi az állományt, az idén a csikók is betöltik a négy évet, betanításuk folyamatos. Azt mondhatjuk, hogy a panzióval és a lovasiskolával elindult egy vállalkozás, de egyelőre még mindig csak befektetésről beszélhetünk. Gondjaink vannak a fenntartási költségek előteremtésével.

– *A legkényesebb kérdéshez jutottunk el, nevezetesen, hogy sikerült-e visszaszerezni azt a föld- és erdőbirtokot, ami fenntartja a kastélyt, a kúriát, mint hajdanában.*

Zsigmond:

– Uzoni erdőbirtokunkat elvitte a szeszgyár, amely századok óta a család birtokában volt. 1926-ban az ügyvezetőt adócsaláson kapták, és olyan iszonyú büntetést róttak ki rá, hogy ráment a vagyon tetemes része: maga a szeszgyár, egy négyhektáros belterület marhaistállókkal, háromszáz hektár erdő Márkos határában. A bodolai szeszgyár Mikes Zsigmond volt főispán tulajdonában volt, a régi épületekből csak egyetlen maradt meg. Magyarcsesztvén, ahol Édesapám született, a kilencvenes évek elején még állt a kis- és nagykastély, ma már csak a falak láthatók. Elhordtak mindent. Újraépítése olyan beruházást igényelne, amire nem tudunk vállalkozni. Az

1921-es agrárreform előtt nagy területek tartoztak az csesztvei birtokhoz, ebből háromszáz hektárt hagytak meg – szántót, kaszálót, legelőt. Mára visszakerült nyolcvan hektár. A kétszáz hektárnyi erdőt visszaszolgáltatták, de az kimondottan tűzifaerdő, nagy fűtőértékű, viszonylag gyorsan növekvő fákkal. Nem különösen értékes, alkalmatlan bútortermelő vagy egyéb műfának.

Csesztvén visszakaptuk, amit lehetett, Uzonban az épületeket, a földek tizedét, Bodolán az épületeket, földet semmit, az erdőnek pedig a felét. Csesztvén per folyik egy még álló épületért, Uzonban a földekért perelünk (egyelőre felfüggesztették), Bodolán erdőperünk van, igaz, kedvező bírósági ítélettel, de nem érvényesítik, és ki-sebb birtoktestet visszaigényeltünk még Bodzaváron is, ott viszont jogerősen pert veszítettünk.

– *Úgy tűnik, hogy időközben mindketten másfajta szakképesítést szereztek...*

Zsigmond:

– Amit visszaszolgáltattak, azt fenn kell tartani. Maga az erdő kb. csak annyi jövedelmet hoz, amennyivel fenntartja magát, amennyi elég az őrzésére, illetékekre és adókra. A termőföldet és legelők egy részét bérbe lehet adni, de fontos karbantartani ahhoz, hogy támogatást lehessen rá pályázni. Mindez nem történik egyik napról a másikra, mindent meg kell tanulni, a mezőgazdálkodást, a panzióvezetést, turisztikai szolgáltatást, erdészetet – egyik sem a szakmám, a befektetést pedig oda kell irányítani, ahol állagmegővásra, értékmentésre van szükség. Az uzoni kúriában működő Curia Nobilitaris panziót és a lovasiskolát, a lovasturizmust kellene fejleszteni oly mértékben, hogy jövedelmet termeljen. Ez az elkövetkező tíz-tizenöt év gondja.

A visszaszolgáltatás nem azt jelenti, hogy most hirtelen meggazdagodtak az egykori kisemmizettek, hanem azt, hogy olyan életvitelt választanak, amiben ezeknek a műemlékértékű épületeknek is szerepük lesz. A turizmust látom az egyik járható útnak. A zabolai Mikes-kastély „működése” vagy a Kálnoky-féle miklósvári vállalkozás erre mutat példát.

– *Talán megszokásból vagy a múlt iránti megkülönböztető tiszteletből természetesen hangzik ma is a gróf úr, grófné megszólítás...*

Zsigmond:

– Az én felfogásomban ezeknek a címeknek akkor volt valós jelentéstartalmuk, amikor azok kifejezték viselőjüknek az uralkodóhoz, a fejedelemhez való viszonyát. Családunkban valóban értelme volt a középkori comes, grófi méltóságnak, amíg felmenőim férfi tagjai – katonai vagy személyi méltóságban – betöltötték ezt a szerepet az erdélyi fejedelmek mellett (János Zsigmondtól egészen II Rákóczi Ferencig, az utolsó erdélyi fejedelemig). Az én családomra nem volt jellemző, hogy a Habsburg-udvarban tisztségekre pályáztak volna. A grófi cím tehát már századok óta csak emlékeztető a család számára. Nem így a nemesség, amit egész egyszerűen ápolni kell, nemcsak a főneméseknek, hanem mindenkinek, aki nemesi levéllel rendelkezik. Valóban úgy gondolom, hogy kötelez, vagy kellene köteleznie, és jó volna, ha Székelyföldön ez a tudat egy kicsit erősödne, mert itt nagyon sok nemesi család van. Jó volna a családi múlttal többet törődni és ezt a szellemet jobban ápolni. Általánosan igaz ez az egész székely társadalomra, a „nemes székely nemzetre”, amely hajdanában nemesi kiváltsággal rendelkezett, és különösen igaz ez azokra, akik rendelkeznek nemesi oklevéllel. A nemesség gazdag érték- és erényvilágot tartalmaz, kitűnő esély arra, hogy küldetésstudat alakuljon ki az egyéneken. Nem gondolom, hogy enélkül nem alakulhat ki, de a nemesség alkalmas erre. A „nemes” gondolkodás meghatározhatja az életről alkotott felfogást, a közösséghez való viszonyulást (közösségi létet), az értékrendet.